

УДК 811.161.2:33

Бондарчук К. С.

доц. НУ «Запорізька політехніка»

## ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОСПОЛУК ЕКОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ

Кожна мова має власні традиції та норми щодо побудови наукових текстів, для яких характерні певні стильові ознаки і специфічна мовна системність. У наукових текстах визначаються поняття і категорії, формулюються концепції, обґрунтовується доречність подій, здійснюється систематизація знань, що досягається, перш за все, завдяки використанню відповідних лексико-граматичних конструкцій, зокрема усталених терміносполук. Вивчення закономірностей творення термінологічної економічної лексики, її семантики посідає значне місце в сучасній лінгвістиці (Т. Дячук, Т. Курило, Т. Панько, О. Гутиряк, Н. Краснопольська, О. Петрик). Але недостатньо досліджені лексико-граматичні конструкції економічного дискурсу, що зумовлює актуальність нашої роботи. Метою цього дослідження є аналіз особливостей граматичних конструкцій економічного дискурсу.

Серед проаналізованих терміносполук найпоширенішими є дво- та три-компонентні, для яких властивий, як правило, підрядний тип синтаксичного зв'язку. Двокомпонентні терміни-словосполуки переважно побудовані за моделями узгодження прикметників з іменниками, що мають різні категорії роду: чоловічий рід (*акціонерний капітал, валютний арбітраж, безстроковий вклад, гарантійний вексель*); жіночий рід (*бюджетна система, валова продукція, валютна інтеграція, девізна політика*); середній рід (*акціонерне товариство, антидемпінгове мито, валютне застереження*). Переважають конструкції, вжиті у формі однини, хоч мають місце такі, що узгоджуються з іменниками у формі множини (*амортизаційні відрахування, безготівкові розрахунки, безакцептні платежі, довірчі фонди*). Означеннями

виступають в основному відносно прикметники, хоч зафіксовані в таких терміносполуках і дієприкметники, які маловживані в сучасній українській мові (*відвантажувана вага, валюта девальвована, гарантований кредит*). У наукових економічних текстах виявлено двокомпонентні конструкції, утворені способом словоскладання (*гарант-еквівалент, гарант-елемент, трансферт-трансфер*), а також способом основоскладання (*гросбух, економетрія, євровалюта, єврокредит, самофінансування, товарообіг*).

Серед двокомпонентних терміносполук значне місце посідають конструкції, що ґрунтуються на синтаксичних зв'язках керування, за яких граматичні значення стрижневого слова викликають у залежному слові інші конкретно визначені граматичні значення, тобто форма залежного слова повністю зумовлюється стрижневим словом. У текстах економічного дискурсу виявлено обидва характерні для української мови види керування – безприйменниковий та прийменниковий. Найбільш частотними є безприйменникові терміносполуки, в яких поєднані віддієслівні іменники з іменниками у формі родового відмінка однини чи множини: *атестація кадрів, акт ревізії, вивіз капіталу, операція банків, вартість товару, еластичність попиту*. Менш поширені прийменникові й безприйменникові терміносполучення, залежним словом у яких є іменники у формі орудного відмінка: *взаємозаліки з партнерами, обмін товарами, операції з кредитами, розрахунки готівкою*. У текстах досліджуваного дискурсу виявлено поодинокі зразки синтаксичних конструкцій, у яких зв'язок між словами виражається позиційно, тобто способом прилягання. Вони утворені поєднанням двох іменників, один з яких незмінюваний, що виступає в ролі означення (*вага нетто, вага бруutto, операція «своп»*).

Доволі широко в економічних наукових текстах репрезентовані трикомпонентні конструкції, побудовані за моделями підрядних словосполучень з атрибутивними відношеннями, в яких залежні слова називають ознаку; а також об'єктними, у яких залежне слово є об'єктом, на який спрямована дія; мають місце комбіновані відношення. Найпродуктивнішими є такі моделі: прикметник + прикметник + іменник: *валовий національний продукт, вантажна митна декларація, вантажна транспортна накладна, довірчі пайові фонди, європейська валютна система*; складний прикметник + іменник: *активно-пасивні рахунки, експортно-імпорتنі постачання, економіко-математичні моделі*; прикметник + іменник + іменник: *акордна оплата праці, активні операції банків, валютні умови контракту, гарантований період кредиту*; іменник + прикметник + іменник: *гарантування експортних кредитів, емісія цінних паперів, ефективність суспільного виробництва, закон грошового обігу, модель господарського розрахунку*.

Отже, лексико-граматичні конструкції економічного дискурсу ґрунтуються на властивих українській мові синтаксичних зв'язках узгодження та керування. Найбільш поширені терміносполуки, до складу яких входять два компоненти. Найбільш продуктивними з них є моделі узгодження прикметників з іменниками та синтаксичного зв'язку керування як безприйменникового, так і прийменникового. Доволі широко репрезентовані трикомпонентні конструкції, побудовані за моделями поєднання атрибутивних та об'єктних відношень у словосполученнях.